

In memoriam

DOI: 10.7546/DS.2024.17.34

ДМИТРО ВЛАСОВИЧ СТЕПОВИК (1938–2024)

Ірина Потапенко

Кандидат філологічних наук, науковий співробітник,
відділ української та зарубіжної фольклористики,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики і етнології
імені М. Т. Рильського НАН України,
вул. Грушевського, 4, 01001, Київ, Україна,
ogiyenko@ukr.net, ORCID 0000-0003-4783-1816.

DMYTRO VLASOVYCH STEPovyK (1938–2024)

Iryna Potapenko

Candidate of philological sciences, researcher,
Department of Ukrainian and Foreign Folklore Studies,
Institute of Art History, Folklore and Ethnology
named after MT Rytsky of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Hrushevskoho str., 4, 01001, Kyiv, Ukraine,
ogiyenko@ukr.net, ORCID 0000-0003-4783-1816.

28 січня 2024 року відійшов у вічність Дмитро Власович Степовик, відомий мистецтвознавець, релігієзнавець, болгарист, доктор філософії (1990), доктор мистецтвознавства (1992 р.), доктор богословських наук (2001), член-кореспондент НАН України (2021 р.), академік Академії наук вищої школи України (2004 р.).

Степовик Дмитро Власович народився 7 жовтня 1938 року в селі Слободище Бердичівського району Житомирської області. Протягом 1955–1960 років навчався на факультеті журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. З 1960 до 1967 р. працював в редакції газети «Молодь України». В 1967–1970 роках навчався в аспірантурі Інституту мистецтвознавства, фольклористики і етнології імені М. Т. Рильського Національної академії наук України за спеціальністю «образотворче мистецтво». Після закінчення аспірантури захистив кандидатську дисертацію з теми «Творчість гравера Олександра-Антонія Тарасевича у XVII–XVIII ст.». З 1970 р. працював в Інституті мистецтвознавства, фольклористики і етнології ім. М. Т. Рильського НАН України на різних посадах: молодшого наукового співробітника, наукового співробітника, старшого наукового співробітника відділу образотворчого мистецтва

(у 1979–1987 рр.), старшого наукового співробітника відділу мистецтва та народної творчості зарубіжних країн (1988–2010 р.), завідувача відділу образотворчого мистецтва (2010–2016 рр.), провідного наукового співробітника відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва (з 2016 р.). Докторську дисертацію з мистецтвознавства написав з теми «Прогресивні напрями в болгарському образотворчому мистецтві 1878–1978 років» (захист мав пройти в 1984 р., але не відбувся, бо робота не була затверджена ВАК колишнього СРСР).

Дмитро Власович Степовик досліджував сакральне християнське образотворче мистецтво середньовіччя та XVII–XVIII ст. (гравюра, ікона, книжкова мініатюра), взаємозв'язки українського мистецтва з мистецтвом європейських країн, зокрема українсько-болгарські мистецькі зв'язки, творчість художників української діаспори в Болгарії, США, Канаді, Великій Британії, Франції, Німеччині, Італії. Результати своїх досліджень опублікував у п'ятидесяти ґрунтовних наукових та науково-популярних монографіях і в понад п'ятистах статтях.

Вагоме місце у дослідженнях Д. В. Степовика посідають українсько-болгарські мистецькі зв'язки. Він самотужки вивчив болгарську мову, знання якої поглиблював на Літньому семінарі для іноземних болгаристів і славістів, організованому Софійським університетом імені Святого Климента Охридського та Болгарською академією наук. Перебуваючи на семінарі в Софії, познайомився з багатьма спеціалістами з мистецтвознавства та культурології в Інституті мистецтвознавства Болгарської академії наук, Софійській академії мистецтв, Національній художній галереї, Археологічному музеї, з якими потім тривалий час підтримував наукові контакти, що вплинули на його становлення як мистецтвознавця, спрямовували його наукові зацікавлення. Він досліджував творчість українського скульптора Михайла Паращука, який понад сорок років жив і творив у Болгарії і залишив по собі велику творчу спадщину у вигляді монументальної та декоративної скульптури, а також інших українських митців – Євгена Ващенка, Вадима Лазаркевича, Івана Лазаренка, Олександра Сорокіна, Миколи Кушнарєвського, Миколи Ростовцева, Петра Нілуса, котрі активно вплинули на становлення та розвиток тогочасного болгарського мистецтва.

Окрім наукової діяльності, Д. В. Степовик працював викладачем. Протягом 1990–1992 рр. викладав «Історію культури і мистецтва» в Українському вільному університеті у м. Мюнхені. В цей час захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня «доктор філософії (історія мистецтва)» з теми «Проблема стилів в українській гравюрі XVI–XVIII століть» (1990) та габілітаційну докторську дисертацію з мистецтвознавства з теми «Храм і духовність – скарби України» (1992). З 1993 р. працював викладачем Київської духовної академії і семінарії УПЦ Київського патріархату, читав лекції та проводив практичні заняття з курсів «Історія християнського мистецтва» та «Візантологія». З 2000 р. очолював кафедру філософії Київської духовної академії. В тому ж році захистив докторську дисертацію з богослов'я з теми «Історія Києво-Печерської лаври». Д. В. Степовик читав курси лекцій «Іконологія та іконографія» в Українському

католицькому університеті в Римі та в Лондоні, «Українське образотворче мистецтво» в Альбертському університеті в м. Едмонтон (Канада).

Д. В. Степовик був радіо- та телекоментатором релігійних подій, ведучим авторських програм з української культури, українознавства, сакрального мистецтва, богослов'я. Водночас був віце-президентом Українського біблійного товариства, членом Головної ради Товариства охорони пам'яток історії та культури, заступником голови Українського представництва бібліотеки імені Симона Петлюри в Парижі, головою Національної асоціації митців, членом Всеукраїнського товариства митрополита Іларіона (Огієнка), Спілки художників України та ін.

За багаторічну плідну діяльність Д. В. Степовик нагороджений орденом «За заслуги» 2-го ступеня (2008 р.), орденами Української православної церкви Київського патріархату – святого рівноапостольного князя Володимира Великого 3-го ступеня (1998 р.), 2-го ступеня (2003 р.), 1-го ступеня (2008 р.), святих рівноапостольних Кирила і Мефодія (2005 р.). Є лауреатом премій імені Івана Франка Президії Академії наук України (1990 р.), Фонду духовного відродження імені митрополита Андрія Шептицького (1992 р.), Міжнародної премії Фондації Антоновичів (Вашингтон, США, 1998 р.), Міжнародної премії Фонду Воляників-Швабінських (Нью-Йорк, США, 2005), премії імені Івана Нечуча-Левицького Українського фонду культури (2007), премії імені митрополита Іларіона Огієнка (2009), Міжнародної премії Фондації Воскобійників (м. Бока Ратон, штат Флорида, США, 2009). Також Д. В. Степовик має декілька нагород з Болгарії: ювілейну медаль з нагоди 100-річчя звільнення Болгарії від турецького поневолення (1979 р.), ювілейну медаль з нагоди 1300-річчя утворення Болгарської держави (1981 р.), нагрудний значок від управління культури Болгарії за фільм про М. Паращука (1984 р.).

В останні роки життя він видав три книги зі спогадами про своє життя і події довкола, про поїздки в інші країни, про зустрічі з різними людьми – «Я в Україні, Україна – в мені» (т. 1), «Європа очима українця» (т. 2), «Америка очима українця» (т. 3). В другому томі є розділ, присвячений Болгарії. Болгарія завжди залишалася в його серці.

Книги Д. В. Степовика

Скринька див / Д. В. Степовик. Київ, Молодь, 1971. 86 с.

Олександр Тарасевич: Становлення української школи гравюри на металі / Д. В. Степовик. Київ, Мистецтво, 1975. 135 с.

Українсько-болгарські мистецькі зв'язки / Д. В. Степовик. Київ, Наукова думка, 1975. 215 с.

Українське мистецтво: Від найдавніших часів до початку XX століття / Ю. П. Нельговський, Д. В. Степовик, Л. Г. Членова. Київ, Радянська школа, 1976. 134 с.

Сучасне образотворче мистецтво Болгарії. 1878–1978 / Д. В. Степовик. Київ, Наукова думка, 1978. 254 с.

Сучасне образотворче мистецтво Болгарії: Шляхи і тенденції розвитку у післявоєнний період / Д. В. Степовик. Київ, Наукова думка, 1978. 107 с.

Українська графіка XVI—XVIII століть: Еволюція образної системи / Д. В. Степовик. Київ, Наукова думка, 1982. 330 с.

Українське мистецтво першої половини XIX століття / Д. В. Степовик. Київ, Мистецтво, 1982. 100 с.

Тарас Шевченко. Живопис, графіка / Д. В. Степовик. Київ, Мистецтво, 1984. 134 с.

Леонтій Тарасевич і українське мистецтво бароко / Д. В. Степовик. Київ, Наукова думка, 1986. 233 с.

Іван Щирський. Поетичний образ в українській бароковій гравюрі / Дмитро Степовик. Київ, Мистецтво, 1988. 159 с.

Храм і духовність. Рим, Український Католицький Університет ім. Св. Климента, 1990. 37 с.

Скарби України. Київ, Веселка, 1990. 192 с.

Мистецька збірка Стецькових. Сарасота [штат Флорида, США], 1992. 146 с.

Релігії світу. Київ, Бібліотека українця, 1993. 112 с.

Києво-Печерська лавра. Київ, Бібліотека українця, 1993. 112 с.

Скульптор Михайло Парашук. Життя і творчість. Едмонтон; Торонто; Київ, Канадський Інститут Українських Студій, 1994. 225 с.

Скульптор Лео Мол. Життя і творчість / Дмитро Степовик. Київ, Мистецтво, 1995. 224 с.

Господь – сила народу Свого: портрети митрополитів Київських і Галицьких. Львів, Місіонер, 1996. 235 с.

Історія української ікони X – XX століть / Дмитро Степовик. Київ, Либідь, 1996. 440 с.

Церква в кайданах. Боротьба українських християн за свою самобутність у XIX столітті / Дмитро Степовик. Київ, Фундація ім. Олега Ольжича, 1996. 112 с.

Релігії, культури і секти світу : посібник з релігієзнавства і сектознавства / Дмитро Степовик. Київ, Бібліотека українця, 1997. 236 с.

Скульптор Михайло Черешньовський. Життя і творчість / Дмитро Степовик. Київ, Видавництво ім. Олени Теліги, 2000. 224 с.

Історія Києво-Печерської лаври / Дмитро Степовик. Київ, Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2001. 560 с.

Київська Біблія XVII століття: дослідження нездійсненого проекту митрополита Петра Могили / Дмитро Степовик. Київ, Українське Біблійне Товариство, 2001. 240 с.

Візантологія: лекційний курс для вищих духовних навчальних закладів України / Дмитро Степовик. Івано-Франківськ, Вид-во Івано-Франківської Теологічної Академії УГКЦ, 2003. 254 с.

Іконологія й іконографія / Дмитро Степовик. Івано-Франківськ, Нова Зоря, 2003. 382 с.

Коротка історія перекладів Біблії українською мовою / Микола Жукалюк, Дмитро Степовик. Київ, Українське Біблійне Товариство, 2003. 176 с.

Pater Noster [«Отче наш»] : каталог виставки давніх українських ікон із збірки Ігоря Пономарчука / Дмитро Степовик. Київ, Міністерство культури і мистецтв України, 2003. 40 с.

Українська ікона. Іконотворчий досвід діаспори / Дмитро Степовик. Київ, ВД «Балтія Друк», 2003. 260 с.

Яків Гніздовський. Життя і творчість / Дмитро Степовик. Київ, Видавництво імені Олени Теліги, 2003. 224 с.

- Дмитро Степовик. Історія української ікони 10–20 століть. Київ, Либідь, 2004.
- Сучасна українська ікона. З іконотворчості Христини Дохват / Дмитро Степовик. Київ, Мистецтво, 2005. 304 с.
- Патріарх Метислав. Життя й архіпастирська діяльність / Дмитро Степовик. Київ, Мистецтво, 2007. 448 с.
- Пробуджені царівни Якова Гніздовського / Дмитро Степовик. Київ, Атлант, 2007. 64 с.
- Сіяч на ниві національного. Мистецтвознавець Віталій Ханко / Дмитро Степовик; за ред. О. Ханка. Київ, Видавець Остап Ханко, 2007. 19 с.
- Українська християнська абетка / Дмитро Степовик. Київ, Грані-Т, 2007. 80 с.
- Історія української ікони Х–XX століть / Дмитро Степовик. Київ, Либідь, 2008. 440 с.
- Історія української ікони / Дмитро Степовик. Київ, Кріон, 2008. 440 с.
- Мистецтво ікони: Рим, Візантія, Україна / Дмитро Степовик. Київ, Наукова думка, 2008. 466 с.
- Ліричне імпресіо Олекси Булавицького / Д. Степовик. Київ, Софія-А, 2008. 112 с.
- Новий ренесанс: Ікони Андрія Дем'янчука / Дмитро Степовик. Київ, Видавництво ім. Олени Теліги, 2012. 368 с.
- Нова українська ікона ХХ і початку ХХІ століть: Традиційна іконографія та нова стилістика / Дмитро Степовик. Жовква, Місіонер, 2012. 288 с.
- Українська гравюра Бароко: Майстер Ілля, Олександр Тарасевич, Леонтій Тарасевич, Іван Щирський / Дмитро Степовик. Київ, Кліо, 2013. 495 с.
- Візантологія / Дмитро Степовик. Жовква, Місіонер, 2013. 352 с.
- Наслідуючи Христа: Віруючий у Бога Тарас Шевченко / Дмитро Степовик. Київ, Видавництво ім. Олени Теліги, 2013. 480 с.
- Третій Патріарх / Дмитро Степовик. Київ, Дніпро, 2014. 376 с.
- Християнство Тараса Шевченка / Дмитро Степовик. Жовква, Місіонер, 2014. 392 с.
- Необароко: Ікони Олександра Охупкіна / Дмитро Степовик. Київ, Видавництво ім. Олени Теліги, 2015. 416 с.
- Український стиль ікон: Творчість Василя Стефурака / Дмитро Степовик. Жовква, Місіонер, 2015. 388 с.
- Володимирський собор: історія, архітектура, малярство / Дмитро Степовик. Київ, Дніпро, 2015. 376 с.
- Церква і українське суспільство у ХІХ столітті: Боротьба українських християн за свою самобутність / Д. В. Степовик. Київ, Дніпро, 2016. 136 с.
- Романа Кобальчинська — етнограф і мистецтвознавець: Образ, стиль, краса / Дмитро Степовик. Київ, Видавничий дім журналу «Пам'ятки України», 2017. 464 с.
- Візантія крізь одинадцять століть її історії / Дмитро Степовик. Київ, Дніпро, 2017. 280 с.
- Неокласицизм: Сучасне українське монументальне церковне малярство / Дмитро Степовик. Київ, Дніпро, 2018. 464 с.
- Релігійне розмаїття давнього і сучасного світу / Дмитро Степовик. Київ, Дніпро, 2019. 240 с.
- Між Україною й Америкою. Графіка і малярство Василя Лопати / Дмитро Степовик. Київ, Кліо, 2020. 304 с.
- Здвиженська каплиця на Аскольдовій могилі: Малярство Петра Дейлика і Марини Соченко / Дмитро Степовик. Київ, Дніпро, 2021. 128 с.

Я – в Україні, Україна – в мені: мемуари / Дмитро Степовик. Київ, Дніпро, 2022. 384 с.

Revival: The Royal Doors of the St. Sophia Cathedral in Kyiv in the World Dimension. Kyiv; Krakov, 2021. 112 p.

Європа очима українця: мемуари / Дмитро Степовик. Київ, Дніпро, 2023. 454 с.

Америка очима українця: мемуари / Дмитро Степовик. Київ, Дніпро, 2023. 480 с.

Скульптор з Лемківщини [Михайло Черешньовський] / Дмитро Степовик. Київ, Дніпро, 2024. 352 с. (Серія «Життя славетних»).

Пресвята Діва Марія в українському мистецтві / Дмитро Степовик. Київ, Видавничий дім журналу «Пам'ятки України», 2024. 432 с. (Серія «Бібліотека журналу «Пам'ятки України»». Кн. 157).

Література про Д. В. Степовика

Вахніна Л. та ін. Степовик Дмитро Власович: бібліографічний покажчик: до 70-річчя від дня народження. Київ, 2008.

Грабовецький В. Професор Дмитро Степовик – визначний мистецтвознавець і богослов. Івано-Франківськ, 2011.

Дмитро Степовик (07.10.1938–28.01.2024): [некролог] // *Народна творчість та етнологія*. 2024. № 1. С. 122–123.

Дмитро Степовик. Українська мистецька класика. Болгаристика: бібліографічний покажчик / Добровіл. т-во любителів кн. УРСР. Секція книгознавства; Сумський клуб екслібрисистів та любителів графіки; [авт.-упоряд. С. Білокін]. Київ, 1988. 56 с.

Киридон А. М. Степовик, Дмитро Власович // Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Степовик_Дмитро_Власович (Дата звернення: 11.03.2025).

Костриця М. Постаті землі Бердичівської, т. 2. Житомир, 2005.

Лукуц Ю. Дмитро Степовик – визначний науковець і талановитий педагог // Бердичівська земля в контексті історії України. Житомир, 1999.

Ляшенко М. Дмитро Степовик : бібліографічний покажчик за 1988 – 1998 рр.: до 60-річчя з дня народження. Київ, 1998.

Степовик Дмитро Власович // Шевченківська енциклопедія: у 6 т. / Гол. ред. М. Г. Жулинський. Київ : Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, 2015. Т. 5: Пе – С. С. 947–948.

Степовик Дмитро Власович // Науковці України – еліта держави: в 7

т. Київ, Логос Україна, 2022. Т. 7. 360 с. URL: <http://logos-ukraine.com.ua/project/index.php?project=piued4&id=1889>.

Степовик Дмитро Власович // Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (офіційний сайт). URL: https://etnolog.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=156&Itemid=76.

Степовик Дмитро Власович (07.10.1938–28.01.2024) // Національна академія наук України (офіційний сайт). URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/PersonalSite/Pages/default.aspx?PersonID=0000021702>.

Тимошик М. С. Дмитро Степовик. Життя й наукова діяльність. Київ, Архангельський глас, 2008. 656 с.

Тимошик М. С. Степовик Дмитро Власович // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К., Наукова думка, 2012. Т. 9: Прил. С. 850.

Дата подання статті до редакції: 23.03.2025 г.